

K protiprávnosti vědomého zásahu do obligačního práva na nabytí nemovitosti

Andreas Frössel*

Abstrakt: Článek analyzuje otázku porušení obligačních práv třetí strany podle rakouského deliktního práva, zejména ve vztahu k nemovitému majetku. Ústředním problémem je, zda ten, kdo úmyslně porušuje (poškozuje) smluvněobligační práva třetí osoby týkající se nabytí nemovitého majetku, je deliktně odpovědný. Pro zodpovězení této otázky je třeba prvně analyzovat typické případy takovýchto zásahů a podat srovnávací přehled způsobů jejich řešení. V literatuře existují dva základní koncepty k řešení této otázky. První z nich argumentuje tím, že smluvní obligační práva jsou zvláště chráněným právním statkem, a proto podléhají režimu § 1295 odst. 1 rakouského občanského zákoníku (ABGB), tedy deliktněprávní ochraně. Druhý názor tvrdí, že smluvní právo je právo relativní, a proto je chráněno jen proti zvláště závažným zásahům, zejména jestliže škůdce jedná v rozporu s dobrými mravy. Článek na základě hodnocení obou koncepcí se přiklání k první z nich.

Klíčová slova: deliktní právo, právní srovnání, rakouský právní řád, úmyslný zásah do obligačních práv, úmyslné porušení smlouvy, smlouva v deliktním právu, vlastnické právo k nemovitému majetku, ochrana finančních zájmů, odpovědnost za jednání v rozporu s dobrými mravy

1. Vymezení problému

Tento příspěvek se zabývá otázkou vědomého zásahu do cizího obligačního práva na nabytí nemovitosti podle rakouského práva.¹

Jde o následující problém. Rakouské právo nemovitostí a pozemkových knih je charakterizováno zásadou zápisu (§ 431, 451, 481 ABGB, § 4 GBG).² To znamená, že věcná práva s účinky vůči třetím osobám mohou být nabyta v zásadě jenom zápisem v pozemkové knize. Je-li obligační právo k nemovitosti vloženo do pozemkové knihy, je toto právo „zvěčněno“ a požívá ochrany vůči zásahům ze strany třetích osob.

V této souvislosti je však sporné, zda oprávněný z pouhého obligačního práva je chráněn vůči zásahům ze strany třetích osob ještě před vkladem do pozemkové knihy, a to např. tehdy, když nabyvatel nemovitostí měl pozitivní znalost o tom, že ve vztahu k téže nemovitosti existuje protichůdné cizí obligační právo. Klasickým případem je dvojí zcizení nemovitosti: vzhledem k tomu, že první kupující, coby nositel obligačního práva, ještě

* Dr. Andreas Frössel, MA. Autor byl do roku 2018 asistentem v Institutu civilního a procesního práva *Wirtschaftsuniversität* ve Vídni, v současnosti působí jako asistent místopředsedy rakouského Ústavního soudu (*Verfassungsgerichtshof*). E-mail: andreas.froessel@wu.ac.at. Předkládaný příspěvek vychází jednak z přednášky pronesené autorem dne 12. 5. 2017 na PF UK v Praze, jednak z disertační práce, obhájené autorem v září 2018 (FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften. Forderungsschutz zwischen sachenrechtlicher Güterzuweisung, Vertrauensprinzip und der Bewegungsfreiheit Dritter*). Přeložili Luboš Tichý a Tomáš Troup.

1 Podrobně k tomu FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, passim, zejména s. 200 an. Přeložili Luboš Tichý a Tomáš Troup.

2 Významná výzkumná práce pochází od Wellspachera: WELLSPACHER, M. *Der Streit um das Eintragungsprinzip in österreichischen Rechte*. Wien: Manz, 1914; viz též HÖLLER, A. In: KODEK, G. E. (ed.). *Kommentar zum Grundbuchsrecht*. 2. vydání. Wien: Manz'sche Verlags- und Universitätsbuchhandlung, 2016, § 4 marg. č. 1; MADER, P. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. *ABGB – ON*. Wien: Manz, k § 431 marg. č. 11 an.; HOLZNER, C. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. (eds). *ABGB*. 4. vydání. Wien: Manz, 2015, k § 431 ABGB marg. č. 1 an.

nenabyl v důsledku absence zápisu do pozemkové knihy absolutní právo (právo vlastnické), je otázkou, zda a do jaké míry může druhý kupující, jenž není ohledně prvního kupujícího v dobré víře, odpovídat za škodu, jestliže zasáhne do cizího obligačního práva.³

Otázka protiprávnosti zásahu do cizích obligačních práv je odedávna otázkou velmi spornou. Už *Oertmann* na počátku minulého století konstatoval, že se jedná o „jednu z nejobtížnějších a nejméně vyjasněných“⁴ sporných otázek deliktního práva. Taktéž se hovořilo o „dogmatickém chaosu“, který je vlastní celé této právní oblasti.⁵ Tento příspěvek se přirozeně nemůže zabývat všemi myslitelnými otázkami zásahu do cizích obligačních práv;⁶ zabývá se jen otázkou, zda podle rakouského práva existuje nárok věřitele na náhradu škody vůči třetí osobě, která, při vědomí cizího obligačního práva, právně jedná ve vztahu k dotčené nemovitosti, a tak vědomě zasáhne do řádného splnění tohoto obligačního práva věřitele.⁷

Před zodpovězením této otázky nejprve popíšeme jednotlivé typové skupiny zásahů do cizích obligačních práv k nemovitostem včetně názorů nauky (2.). Poté bude proveden krátký srovnávací přehled, jak jsou srovnatelné typové situace řešeny v zahraničních právních řádech (3.). Následně podáme krátký přehled o rakouském právu na náhradu škody, a to zejména ohledně otázky, o které ustanovení lze opřít nárok oprávněného z obligačního práva na náhradu škody vůči třetí osobě, která do tohoto práva zasáhla (4.). Poté se příspěvek zabývá tím, že v otázce deliktněprávní ochrany obligace existují dvě protichůdné koncepce, totiž jedna chápající obligační právo jako pouhé relativní právo na straně jedné a druhá chápající obligační právo jako zvlášť chráněné právní postavení na straně druhé (5.). Následující oddíl analyzuje, které koncepci je v rakouské právní nauce na místě dát přednost (6.). Příspěvek je pak zakončen závěrečným shrnutím (7.).

2. Názorové pozice a typové případy

Otázka protiprávnosti zásahu do cizích obligačních práv je v Rakousku, stejně jako v jiných státech,⁸ sporná. Podle jednoho názoru lze odpovědnost založit pouze v případě zvlášť kvalifikovaných zásahů do cizích obligačních práv, např. v situaci vědomého osobování si pozice věřitele prostřednictvím úmyslného zásahu do cizího práva (úmyslný zásah do daného práva).⁹ Podle rozšířeného názoru je protiprávním aktivní svádění dlužníka

³ Zásadní význam má práce Koziola: KOZIOL, H. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte*. Wien: Springer, 1967, passim; PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff. Die Auswirkungen der mehrfachen Veräußerungsbeweglicher Sachen und Liegenschaften*. Wien, Orac, 2000, passim, zejména však s. 115 an., 217 an.; srov. též WIEBE, A. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 859, marg. č. 35; RUMMEL, P. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *ABGB*. 4. vydání, k § 859, marg. č. 62 an.; BOLLENBERGER, R. In: KOZIOL, H. – BYDLINSKI, P. – BOLLENBERGER, R. (eds). *ABGB*. 5. vydání, 2017, k § 859 marg. č. 16 an.; DULLINGER, S. Bankhaftung bei Mehrfachzession. *Bank-Archiv*. 2003, Bd. 51, 8, s. 601, 606 an.; WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Bürgerliches Recht II*. 14. vydání. 2015, marg. č. 4.

⁴ OERTMANN, P. *Der Schadenersatzanspruch des obligatorisch Berechtigten in FG Dernburg*. Berlin: Müller, 1900, s. 61, 63.

⁵ SCHWIMANN, M. – FERRARI, S. In: SCHWIMANN, M. – KODEK, G. E. (eds). *ABGB*. 4. vydání. Wien: LexisNexis ARD Orac, k § 97, marg. č. 15.

⁶ K dalším možným problémům srov. ZULLIGER, F. *Eingriffe Dritter in Forderungsrechte. Zugleich ein Beitrag zur Lehre vom subjektiven Recht*. Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag, 1988, s. 9 an.

⁷ Viz k tomu SCHILCHER, B. – HOLZER, W. Der schadenersatzliche Schutz des Traditionserwerbers bei Doppelveräußerung von Liegenschaften. *Juristische Blätter*. 1974, Vol. 96, s. 445, s. 512; srov. též LINDINGER, Ch. Der Rechtsschutz von Vertriebssystemen gegenüber Aussenseitern. *Juristische Blätter*. 1990, s. 694 an.

⁸ Srov. srovnávací studii v kapitole 3. a dále FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 75 an. a 93 an.

⁹ KOZIOL, H. *Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte*, s. 140 an. Z německé literatury viz VON CAEMMERER, E. Bereicherung und unerlaubte Handlung. In: DÖLLE, H. (ed.). *Festschrift für Ernst Rabel. 1, Rechtsvergleichung und internationales*

k porušení smlouvy,¹⁰ nikoliv však „pouhé“ pasivní využívání takového porušení.¹¹ Jiná část dogmatiky naproti tomu soudí, že třetí osoba odpovídá za škodu již tehdy, jestliže vědomě zasáhne do cizího obligačního práva.¹²

Jeden z nejdůležitějších typových případů je v této souvislosti již zmíněné dvojí zcizení nemovitosti.¹³ Zde může například dojít k tomu, že nemovitost je odevzdána prvnímu kupujícímu a tento ji obývá nebo obhospodařuje, aniž by byl zapsán do pozemkové knihy jako vlastník. Dojde-li později ke sporu nebo k jinému nepředvídanému vývoji, může být nemovitost následně převedena na dalšího nabyvatele, který měl nepochybně pozitivní vědomí o obligačním oprávnění prvního kupujícího.

Věcněprávní řešení této situace nečiní problémy; druhý kupující nabytí vkladem vlastnické právo k nemovitosti (§ 440 ABGB).¹⁴ Pouhé odevzdání nemovitosti prvnímu kupujícímu totiž nemá za následek (mimoknihovní) nabytí vlastnictví. Právě tak jednoznačně je však také zastáván názor, že věcněprávní řešení podle § 430, 440 ABGB musí být v určitých případech na základě aplikace doktríny o zásahu do cizích obligačních práv korigováno.¹⁵ Sporné je „pouze“ to, jak daleko má tato „jemná korekce“ sahat.

Rakouský nejvyšší soud (OGH – *Oberster Gerichtshof*) zastává ve své konstantní judikatuře názor, že druhý kupující je povinen k náhradě již tehdy,¹⁶ nabývá-li nemovitost při pozitivní znalosti o cizím obligačním právu.¹⁷ To platí například pro „znalost“ druhého kupujícího o obligačním právu prvního kupujícího, která je dána výslovnou zmínkou ve druhé kupní smlouvě.¹⁸ Totéž platí pro „podrobnou znalost“ žalovaného a jeho právního zástupce o právech žalobkyně z rozvodového vyrovnání.¹⁹ Nejvyšší soud kromě toho uznává odpovědnost dokonce i tehdy, pokud třetí osoba zasáhla do obligačního práva

Privatrecht. Tübingen, 1954, s. 333, 335 an.; CANARIS, C. W. Der Schutz obligatorischer Forderungen nach § 823 I BGB. In: DEUTSCH, E. (ed.). *Festschrift für Erich Steffen zum 65. Geburtstag am 28. Mai 1995: der Schadensersatz und seine Deckung*. Berlin: de Gruyter, 1995, s. 85, 96; MINCKE, W. Forderungsrechte als „sonstige Rechte“ i.S. des § 823 BGB. *Juristenzeitung*. 1984, 39. Jahrg., Nr. 19, s. 862, 865; PICKER, E. Der deliktische Schutz der Forderung als Beispiel für Zusammenspiel von Rechtszuweisung und Rechtsschutz. In: HELDRICH, A. *Festschrift für Claus-Wilhelm Canaris zum 70. Geburtstag*. 1. München: C. H. Beck, 2007, s. 1001, 1016 an.; HAGER, J. Die Forderungszuständigkeit als absolutes Recht. In: ADERHOLD, L. *Festschrift für Harm Peter Westermann zum 70. Geburtstag*. Köln: O. Schmidt, 2008, s. 287.

¹⁰ KOZIOL, H. *Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte*, s. 135 an.; WAGNER, E. In: SCHWIMANN, M. – KODEK, G. E. *ABGB*. 4. vydání, k § 1295, marg. č. 155 an.

¹¹ Tak např. WIEBE, A. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 859, marg. č. 35.

¹² PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 2017 an.; LINDINGER, Ch. *Der Rechtsschutz von Vertriebssystemen gegenüber Aussenseitern*, s. 694, 699 an.; s tím souhlasí i WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Bürgerliches Recht II*, marg. č. 4.

¹³ K tomu PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, passim; SCHILCHER, B. – HOLZER, W. *Der schadenersatzliche Schutz des Traditionserwerbers bei Doppelveräußerung von Liegenschaften*, s. 512; FRÖSSEL, A. *Beeinträchtigung*, s. 20 an.

¹⁴ V překladu: „*Přenechal-li vlastník stejnou nemovitost dvěma rozdílným osobám; pak připadá tato věc té, která o zápis požádala dříve*“. K historii redakce § 440 ABGB, respektive jemu předcházející ustanovení srov. HOFMEISTER, H. *Die Grundsätze der Liegenschaftserwerb in der österreichischen Privatrechtsentwicklung seit dem 18. Jahrhundert*. Wien: Manz, 1977, s. 93 an.

¹⁵ Sami nejvýznamnější odpůrci dalekosáhlé odpovědnosti třetího vycházejí z toho, že v některých případech je nutná určitá deliktněprávní korekce: tak např. to uvádí Holzner (HOLZNER, Ch. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *ABGB*, k § 431, marg. č. 28; srov. též HOLZNER, Ch. *Zur Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte durch den Erwerber im angemerkteten Rang*. In: APATHY, P. *Festschrift für Helmut Koziol zum 70. Geburtstag*. Wien: Sramek, 2010, s. 681, 684 an., který činí nabyvatele odpovědným v případě zvlášť zavrženíhodného jednání (v překladu: „*škodní úmysl; v každém případě návod k porušení smlouvy*“).

¹⁶ To, že existuje odpovědnost za návod k porušení smlouvy nebo ke škodlivému působení (k tomu návaznosti na rozhodnutí nejvyššího rakouského soudu – OGH, viz RIEGLER, S. *Gemeinschaftliche absichtliche Doppelveräußerung von Liegenschaften – ein anderer Lösungsweg*. Anmerkungen zur Entscheidung 4 Ob 198/08 H.Sak, 2009/143, 148, Sak 2009, s. 169, 170 an.) mezi prodávajícím a druhým kupujícím, je dalece uznáváno a nemusí být proto v této souvislosti blíže rozebíráno.

¹⁷ 7 Ob 80/99m; 3 Ob 61/01 v; 8 Ob 194/01i; 7Ob 225/03v; 1 Ob 125/05x; 5 Ob 198/06p; 5 Ob 236/06a; 4 Ob 198/08 h; 1 Ob 140/13i; 2 Ob 87/15 an.; 2 Ob 137/16k.

¹⁸ 7 Ob 225/03v.

¹⁹ 7 Ob 191/11 an.

prvního kupujícího a toto právo bylo posíleno držbou.²⁰ K této odpovědnosti tedy postačuje i jen neomluvitelná nezalost, respektive nedbalost třetí osoby.²¹

Nauka je v této otázce nejednotná; zčásti je tato judikatura nejvyššího soudu kritizována.²² Naproti tomu existuje celá řada názorů, které výsledek, respektive toto řešení vítají nebo alespoň je mlčky akceptují.²³

Druhá (prakticky stejně tak početná) skupina případů se týká tzv. zjevné služebnosti. Zde jde typicky o to, že vlastník zřídí oprávněnému smlouvou o zřízení služebnosti nějaké užívací právo ke „služebné nemovitosti“.²⁴ Toto právo není sice zapsáno v pozemkové knize, ale je naprosto zřetelně vykonáváno. Později vlastník zcizí služebnou „nemovitost“ třetí osobě, která ví o obligačním oprávnění oprávněného. Je pak otázkou, zda tato třetí osoba jako nabyvatel musí strpět uplatňování obligačního práva ze strany oprávněného ze „služebnosti“.

K tomu, aby bylo možné zájmy nezaknihovaného oprávněného ze služebnosti hájit, akceptuje judikatura již od 19. století,²⁵ že v situaci takové zjevnosti je třeba přijmout výjimku ze zásady zápisu do pozemkové knihy v tom smyslu, že převod držby práva a jeho zřetelný výkon prostřednictvím oprávněného ze služebnosti představuje modus rovnocenný zápisu (intabulaci).²⁶ Zjevnost služebnosti – a to je rozhodující pro řešenou otázku – je postavena na roveň pozitivní znalosti třetí osoby ohledně obligačního oprávnění.²⁷

Toto řešení je však třeba kvůli jednoznačnému rozporu se zásadou zápisu (§ 481 ABGB) odmítnout.²⁸ V tomto smyslu získává na podporu názor²⁹ řešit skupinu případů zjevné

²⁰ Konstantní judikatura; srov. jen 1 Ob 674/83; 1 Ob 557/83; 1 Ob 221/99b; 7 Ob 225/03 v; 1 Ob 125/05 x; 6 Ob 179/07g; 7 Ob 197/11 an. Srov. též popis vývoje judikatury u PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 188 an.

²¹ MADER, P. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 440 marg. č. 6; z judikatury pak např. 6 Ob 169/07g; 2 Ob 87/115 an. SCHILCHER, B. – HOLZER, W. *Der schadenersatzliche Schutz des Traditionserwerbers bei Doppelveräußerung von Liegenschaften*, s. 512, 519 uvádějí, že „jak to odpovídá obecnému právu náhrady škody“, stačí v zásadě „už nedbalostní zásah“. V důsledku nedostatku omezení a na základě důkazu na obecná pravidla je třeba vycházet z toho, že též Schilcher a Holzer v zásadě hodlají připustit i lehkou nedbalost.

²² DULLINGER, S. *Bankhaftung bei Mehrfachzession*, s. 601, 606 an.; BOLLENBERGER, R. In: *Kurzkommentar zum ABGB (KBB)*, k § 859 marg. č. 16 an.; RUMMEL, P. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *ABGB*, k § 859, marg. č. 63; MOHR, M. *Das absolute Schuldrecht*. *Ecolex*. 1994, s. 157; HOLZNER, Ch. *Zur Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte durch den Erwerber im angemerkten Rang*. In: APATHY, P. *Festschrift für Helmut Koziol zum 70. Geburtstag* s. 681 an.

²³ PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 2017 an.; ohledně vědomého zásahu do cizího obligačního práva zásadním způsobem viz LINDINGER, Ch. *Der Rechtsschutz von Vertriebssystemen gegenüber Aussenseitern*, s. 694, 699 an.; s tím souhlasí WELSER, R. – ZÖCHLING-JUD, B. *Bürgerliches Recht II*, marg. č. 4; ohledně odpovědnosti u případu zjevného posílení cestou držby viz SCHILCHER, B. – HOLZER, W. *Der schadenersatzliche Schutz des Traditionserwerbers bei Doppelveräußerung von Liegenschaften*, s. 512.

²⁴ Srov. k tomu skutkový stav, který byl základem rozhodnutí ve věci 9 Ob 7/13i. K této skupině případů viz FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 25 an.

²⁵ Srov. k tomu skutkový stav, který byl základem rozhodnutí ve věci 9 Ob 7/13i. K této skupině případů viz FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 25 an.

²⁶ OGH GIU 1322; 2071; 14.427; 5 Ob 297/61; 1 Ob 1/84; 2 Ob 200/00 a; 1 Ob 271/03 i; 1 Ob 114/06 f; 4 Ob 74/07 x; 5 Ob 273/07 v; 1 Ob 217/10 h; 2 Ob 108/13 s; 4 Ob 22/13 s; 1 Ob 225/99 s; 8 Ob 65/17 t EvBl 2018/17 (Frössele). Zčásti se tato rozhodnutí týkají problematiky zjevné vlastnické služebnosti; ohledně problému vzniku služebnosti bez intabulace je tato skupina případů identická s tou, která je zde rozebírána. Srov. též SCHILCHER, B. *Offenkundige Servituten, Doppelveräußerung und Eintragungsgrundsatz*. *Versuch einer dogmatischen Klärung*. *Juristische Blätter*. 2005, 65. Jahrg., Nr. 21, s. 619; MEMMER, M. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 481, marg. č. 12.

²⁷ 3 Ob 43/55; 10 Ob 68/98 t; 2 Ob 125/04 v; 2 Ob 200/00 a; 5 Ob 27/14 b.

²⁸ Podrobně k tomu SCHAUER, M. *Anmerkung zu 7 Ob 547/95*. *Wohnrechtliche Blätter*. 1996, s. 240 an.

²⁹ Srov. např. PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 62; SCHAUER, M. *Anmerkung zu 7 Ob 547/95*, s. 240 an.; SCHILCHER, B. *Offenkundige Servituten, Doppelveräußerung und Eintragungsgrundsatz*. *Versuch einer dogmatischen Klärung*, s. 619, 624 an.; VONKILCH, A. „Verdinglichung“ von obligatorischen Rechten durch ungentliche Rechtsübertragung? *Notariats Zeitung*. 2003, Hf. 11, s. 321, 324; GUSSENLEITNER-HELM, K. In: *Klang Kommentar zum ABGB: §§ 1451 bis 1502*. 3. vydání. Wien: Verl. Österreich, 2012, § 1500 ABGB, marg. č. 25.

služebnosti, stejně jako případ dvojitého zcizení nemovitosti, cestou náhrady škody a zásahu do cizího obligačního práva. Tato metoda by docílila stejných výsledků jako současná judikatura, ale nemusela by akceptovat dogmaticky spornou výjimku ze zásady zápisu do pozemkové knihy.

Z důvodu omezeného rozsahu tohoto příspěvku nelze na tomto místě posuzovat všechny skupiny případů zásahu do cizích obligačních práv k nemovitostem. Je ovšem třeba poukázat na to, že stejné otázky se kladou též např. u účinku nároku manžela s bytovou potřebou k bytu manželů podle § 97 ABGB vůči třetím osobám,³⁰ u dvojího pronájmu³¹ anebo u účinku nezaknihovaného předkupního práva vůči třetím osobám.³² Stále zde vzniká otázka, zda třetí osoba musí respektovat cizí obligační právo, jestliže při nabytí nemovitosti měla pozitivní znalost hrozícího poškození obligačního práva.

Předtím než bude v následujícím analyzováno řešení tohoto problému v rakouském právním řádu, podáme krátký srovnávací přehled, který ukáže, že otázka protiprávnosti vědomého zásahu do obligačního práva je sporná též v jiných právních řádech.

3. Srovnávací přehled

3.1 Přehled jednotlivých právních řádů

V USA je odpovědnost za poškození cizích obligačních práv uznávána³³ ve všech členských státech, a to jako „*tortious interference with contract*“.³⁴ Jednota existuje v tom, že třetí má odpovídat v každém případě tehdy, jestliže aktivně svádí k porušení smlouvy, a patří tedy do skupiny případů „*inducing breach of contract*“.³⁵ Kromě toho je částečně akceptována též odpovědnost za úmyslné poškození cizích obligačních práv, tedy v případě „*intentional interferences with contractual relations*“.³⁶

³⁰ K tomu viz GIEFING, T. *Die familien- und exekutionsrechtlichen Aspekte des ehelichen Wohnens*. Wien: Manz, 1998, s. 127 an.; HINTEREGGER, M. In: *Klang Kommentar zum ABGB*. 3. vydání, k § 97 ABGB, marg. č. 20 an.; SMUTNY, P. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 97, marg. č. 16 an.; STABENTHEINER, J. In: RUMMEL, P. *ABGB*. 3. vydání, k § 97, marg. č. 5 an.; SCHWIMANN, M. – FERRARI, S. In: SCHWIMANN, M. – KODEK, G. E. (eds). *ABGB*, k § 97, marg. č. 14 an.; FRÖSSEL, A. *Der Wohnungsschutz nach § 97 ABGB: Judikatur und offene Fragen*. *Zak* 2014/9. 2014, Hf. 1, s. 8 (12); FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 33 an.

³¹ K tomu například APATHY, P. *Doppelvermietung*. In: PERNER, S. *Festschrift für Gert Iro zum 65. Geburtstag*. Wien: Sramek, 2013, s. 3; FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 39 an.

³² 5 Ob 4/87; 1 Ob 503/95; 7 Ob 34/97v; 3 Ob 193/17d.

³³ K tomu DANFORTH, J. *Tortious Interference with Contract: A Reassertion of Society's Interest in Commercial Stability and Contractual Integrity*. *Columbia Law Review*. 1981, Vol. 81, No. 7, s. 1491–1524; CARPENTER, Ch. E. *Interference with Contract Relations*. *Harvard Law Review*. 1928, Vol. 41, No. 6, s. 728; LILLY, B. – HALE, S. *Intentional Interference with Contractual Relations in Colorado*. *The Colorado Lawyer*. 65, 7, 45; CHESNEY, F. S. *Tortious Interference with Contract versus "Efficient" Breach: Theory and Empirical Evidence*. *Journal of Legal Studies*. 1999, Vol. 28, No. 1, s. 131; kriticky k této tendenci v judikatuře DOBBS, D. B. *Tortious Interference with Contractual Relationships*. *Arkansas Law Review*. 1980, Vol. 34, s. 335.

³⁴ FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 99 an., srov. však DANFORTH, J. *Tortious Interference with Contract: A Reassertion of Society's Interest in Commercial Stability and Contractual Integrity*, s. 1499, podle kterého se Louisiana dlouhou dobu zatvrzele bránila proti uznání odpovídající nároku.

³⁵ CARPENTER, Ch. E. *Interference with Contract Relations*, s. 728 an.; LILLY, B. – HALE, S. *Intentional Interference with Contractual Relations in Colorado*. *The Colorado Lawyer*. 65, 7, 45.

³⁶ LILLY, B. – HALE, S. *Intentional Interference with Contractual Relations in Colorado*. *The Colorado Lawyer*. 65, 7, 45; srov. též analýzu Carpentera in: CARPENTER, Ch. E. *Interference with Contract Relations*, s. 730 an. („*Interference with Contract Relations apart from Inducing Breach.*“); DANFORTH, J. *Tortious Interference with Contract: A Reassertion of Society's Interest in Commercial Stability and Contractual Integrity*, s. 1491.

Srovnatelná situace existuje i v Anglii.³⁷ I zde existuje odpovědnost v případech *inducing breach of contract*.³⁸ Zásadním předpokladem odpovědnosti je existence porušení smlouvy; to musí být způsobeno třetí osobou.³⁹ Přitom je sporné, jaká jednání třetí osoby jsou dostačující k tomu, aby založila odpovědnost. V této souvislosti je však nepochybné, že tuto skutkovou podstatu naplňuje v každém případě aktivní svádění k porušení smlouvy, které bývá nazýváno jako „*inducement, incitement or persuasion*“.⁴⁰ V nauce je sporné⁴¹ a dosud není ani v judikatuře⁴² vyjasněno, zda též (v německé terminologii) vědomé využívání porušení smlouvy, respektive vědomé zasahování do obligačního práva může naplnit tuto skutkovou podstatu.

Převládající mínění ve Francii omezuje odpovědnost jen na úmyslné zásahy:⁴³ „*Settled doctrine and jurisprudence maintain that only an intentional, conscious harm to the contract rights of the creditor is civilly sanctioned [...]. Accordingly, French law insisted upon the broad requirement of a „bad faith“ interference, a common denominator that encompasses various states of mind, including fraudulent conspiracy, intention to injure, and previous knowledge of the contract.*“⁴⁴ Sporné je, zda vědomé zasahování do cizího obligačního práva má vést k odpovědnosti vždy anebo jenom v určitých konstelacích.⁴⁵

Převládající názor ve Španělsku vychází z toho, že účast na porušení smlouvy vede k soukromoprávní náhradě škody, která zatěžuje třetí osobu.⁴⁶ Tato povinnost existuje tehdy, jestliže třetí osoba úmyslně zasahuje do práva věřitele, např. sváděním k porušení smlouvy.⁴⁷ Odpovědnost však existuje i tehdy, jestliže třetí osoba úmyslně uzavře smlouvu s dlužníkem, která je v rozporu s již existující smlouvou.⁴⁸ V tomto případě není žádného svádění k porušení smlouvy zapotřebí; již samotné uzavření druhé smlouvy při vědomí rozporů s první smlouvou zakládá odpovědnost. Koluze nebo lstivé jednání není výslovně nutné: „*It is sufficient that the third party knew of the contract and acted in disregard of it.*“⁴⁹

³⁷ K tomu v poslední době podrobně RAUSER, A. *Schadenersatz für vorsätzliche Eingriffe in fremde Vertragsbeziehungen. Eine vergleichende Untersuchung des englischen und deutschen Rechts*. 2017, s. 9 an.

³⁸ *Ibidem*, 10 an.

³⁹ *Ibidem*, s. 29 an.

⁴⁰ *Ibidem*, s. 31.

⁴¹ Pro tento názor viz O'SULLIVAN, J. *Intentional Economic Torts, Commercial Transactions and Professional Liability. Journal of Professional Negligence*. 2008, Vol. 24, s. 164–180; DAVIS, P. L. *Accessory Liability*. Hart Publishing, 2015, s. 149 an., s. 156, který souhlasí s odpovědností, jestliže třetí osoba měla více než minimální vliv na rozhodnutí dlužníka o porušení smlouvy. Naproti tomu HAESEN, V. *Der Schutz gegen unlauteren Wettbewerb in Deutschland und England*. Herbert Utz Verlag, 2014, s. 200; RAUSER, A. *Schadenersatz für vorsätzliche Eingriffe in fremde Vertragsbeziehungen. Eine vergleichende Untersuchung des englischen und deutschen Rechts*, s. 34.

⁴² Srov. k tomu diskusi u Rauser, RAUSER, A. *Schadenersatz für vorsätzliche Eingriffe in fremde Vertragsbeziehungen. Eine vergleichende Untersuchung des englischen und deutschen Rechts*, s. 32 an.

⁴³ PALMER, V. A Comparative Study (From a Common Law Perspective) of the French Action for Wrongful Interference with Contract. *American Journal of Comparative Law*. 1992, Vol. 40, s. 297–323.

⁴⁴ *Ibidem*, s. 323.

⁴⁵ VAN BOOM, W. H. Pure Economic Loss: A Comparative Perspective. In: VAN BOOM, W. H. – KOZIOL, H. – WITTING, C. A. (eds). *Pure Economic Loss*. Wien – New York: Springer, 2004, s. 1, marg. č. 39.

⁴⁶ MARTÍN-CASALS, M. – RIBOT, J. Compensation for Pure Economic Loss Under Spanish Law. In: VAN BOOM, W. H. – KOZIOL, H. – WITTING, C. A. (eds). *Pure Economic Loss*, s. 62, marg. č. 14. Srov. k tomu též FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 98.

⁴⁷ MARTÍN-CASALS, M. – RIBOT, J. *Compensation for Pure Economic Loss Under Spanish Law*, marg. č. 14.

⁴⁸ *Ibidem*, marg. č. 14 an.

⁴⁹ *Ibidem*.

Obdobná situace existuje v Itálii.⁵⁰ Předně se i zde dovozuje odpovědnost za svádění dlužníka k porušení smlouvy.⁵¹ Nadto vychází Kasační soud (nejvyšší soud v Itálii) od 80. let 20. století z toho, že též druhý kupující nemovitosti, který měl pozitivní znalost o smlouvě s prvním kupujícím, je povinen k náhradě škody.⁵²

V Německu se diskutuje o tom, zda obligační právo lze zcela nebo zčásti podřadit pod skutkovou podstatu „jiného práva“ podle § 823 odst. 1 BGB. Podle určité části nauky je na místě obligaci přiznat absolutní účinky; ta by pak byla chráněna proti úmyslným zásahům třetích osob podle § 823 odst. 1 BGB.⁵³ Menšinový názor dokonce tvrdí, že i jen nedbalostní zásah do právního postavení by měl stačit.⁵⁴ Mnozí autoři nad to akceptují účinek obligačních práv vůči třetím osobám, pokud jsou spojena s držbou anebo právem na držbu; prostřednictvím tohoto spojení dochází k tomu, že právní postavení držitele má obsah, který je srovnatelný s (omezenými) věcnými právy.⁵⁵ Obecný účinek obligačního práva je ovšem v souvislosti s § 823 odst. 1 BGB většinou odmítán.⁵⁶ Mimo to přichází v úvahu odpovědnost třetí osoby jenom v případě nemravných zásahů do obligačních práv dle § 826 BGB,⁵⁷ kde je ovšem sporný rozsah této odpovědnosti.

Ve Švýcarsku vychází převládající mínění z toho, že zasahování do pohledávky proti právní zásadně není, protože náhrada škody podle čl. 41 odst. 1 OR nepřichází v úvahu.⁵⁸ Tento názor je odůvodňován principem relativity, podle něhož třetí osoba nemá v zásadě zapotřebí se zajímat o cizí závazkové vztahy.⁵⁹ Přitom ovšem převládající mínění vychází z toho, že odpovědnost je dána v případech existence předpokladů čl. 41 odst. 2 OR, tedy v případech nemravného poškození, stejně jako v případě rozporu s principem dobré víry (*Treu und Glauben*) ve smyslu čl. 1 odst. 1 švýcarského zákona o nekalé soutěži (UWG).

⁵⁰ K tomu a k dalšímu ECCHER, B. Die Rechtsstellung des Zweitkäufer einer Liegenschaft im österreichischen und italienischen Recht. In: *Festschrift für Kurt Wagner zum 65. Geburtstag*. Wien: Manz, 1987, s. 83 an; OMODEI-SALÉ, R. – ZACCARIA, A. Compensation for Pure Economic Loss Under Italian Law. In: VAN BOOM, W. H. – KOZIOL, H. – WITTING, C. A. (eds). *Pure Economic Loss*, s. 48, marg. č. 13 an.

⁵¹ Ibidem, marg. č. 13.

⁵² Ibidem.

⁵³ Viz k tomu informace v pozn. 11 shora.

⁵⁴ REHBEIN, D. *Die Verletzung von Forderungsrechten durch Dritte*. Freiburg, 1968.

⁵⁵ LARENZ, K. – CANARIS, K. *Lehrbuch des Schuldrechts II/2, Besonderer Teil*. 13. vydání. 1994, s. 396.

⁵⁶ FÖRSTER, A. In: *Beck'scher Online-Kommentar BGB*, k § 823, marg. č. 174; TEICHMANN, A. In: JAUERNIG, O. *BGB*. 17. vydání. 2018, k § 823, marg. č. 17; WAGNER, G. In: *Münchener Kommentar zum Bürgerlichen Gesetzbuch*. 7. vydání, k § 823 BGB, marg. č. 291; KRASSER, R. *Der Schutz vertraglicher Rechte gegen Eingriffe Dritter. Untersuchung zum Delikts- und Wettbewerbsrecht Deutschlands, Frankreichs und Belgiens*. Carl Heymanns, 1971, s. 186 an; VYGEN, H. *Die Verleitung zum Vertragsbruch im anglo-amerikanischen und deutschen Recht. Eine rechtsvergleichende Untersuchung*. 1970, s. 73 an; SCHOPF, A. *Die Beteiligung an fremdem Vertragsbruch im BGB*. 2014, s. 44 an; GERNHUBER, J. *Das Schuldverhältnis. Begründung und Änderung, Pflichten und Strukturen, Drittwirkungen*. Mohr Siebeck, 1989, § 3 II, 8; MEDICUS, D. Die Forderung als „sonstiges Recht“ nach § 823 Abs 1 BGB? In: DEUTSCH, E. (ed.). *Festschrift für Erich Steffen zum 65. Geburtstag am 28. Mai 1995: der Schadensersatz und seine Deckung*, s. 333 an.

⁵⁷ K tomu ve své monografii např. SCHOPF, A. *Die Beteiligung an fremdem Vertragsbruch im BGB*, s. 81 an; nejnoveji pak RAUSER, A. *Schadenersatz für vorsätzliche Eingriffe in fremde Vertragsbeziehungen. Eine vergleichende Untersuchung des englischen und deutschen Rechts*, s. 86 an.

⁵⁸ KRAMER, A. – SCHMIDLIN, B. *Das Obligationenrecht VI/1 Allgemeine Einleitung in das schweizerische Obligationenrecht und Kommentar zur Art.1-18 OR*. Bern, 1986, marg. č. 55; MERZ, H. *Obligationenrecht, VI/1 Allgemeiner Teil*. 1984, s. 57; EULAU, P. H. *Verleitung zum Vertragsbruch und Ausnutzen fremden Vertragsbruchs. Die Belangbarkeit des Dritten durch den Gläubiger bei Verleitung des Schuldners zum Vertragsbruch und bei Ausnutzen fremden Vertragsbruchs*. Zürich: Schulthess Polygraphischer Verlag, 1976, s. 203; ZULLIGER, F. *Eingriffe Dritter in Forderungsrechte. Zugleich ein Beitrag zur Lehre vom subjektiven Recht*, s. 52, marg. č. 254.

⁵⁹ KRAMER, A. – SCHMIDLIN, B. *Das Obligationenrecht VI/1 Allgemeine Einleitung in das schweizerische Obligationenrecht und Kommentar zur Art.1-18 OR*, marg. č. 54 an.

To se týká např. svádění k porušení smlouvy s úmyslem poškození.⁶⁰ Kromě toho existují v nauce i tendence k rozšířené odpovědnosti.⁶¹

V Nizozemsku lze dovozovat určitý druh pohyblivého systému, který reflektuje úmysl škůdce a jiné aspekty přičitatelnosti podle uvážení konkrétních okolností případů s přihlédnutím k dotčeným zájmům.⁶² „For instance, in Dutch case law, the relevant circumstances are knowledge of the existence of the right in personam, knowledge of the possible severe damage the contracting party could suffer, the special position of trust the third party enjoys with one of the contracting parties, etc.“⁶³ Je však zdůrazňováno, že pouhá znalost cizího obligačního práva sama o sobě nedostačuje k tomu, aby bylo možné dovozovat odpovědnost.⁶⁴

3.2 Závěr

Srovnávací přehled ukazuje, že přes veškeré rozdílnosti srovnávaných právních řádů a právních okruhů existují významné společné rysy. Především je nesporné, že při zásahu do cizích obligačních práv nemůže být dána (obecná) odpovědnost za nedbalost, protože ta by příliš omezovala svobodu jednání a neúměrným způsobem⁶⁵ poškozovala právní styk. Rozhodujícím bodem je proto stále znalost (úmysl) třetí osoby, a tedy vědomý zásah do cizího obligačního práva. Nedbalostní odpovědnost je diskutována toliko ve zvlášť kvalifikovaných případech, např. jestliže obligační právo muselo být třetí osobě zjevné.⁶⁶

Ohledně úmyslných zásahů existuje dále jednota v tom, že aktivní působení, tedy svádění k porušení smlouvy, by mělo být důvodem odpovědnosti; to platí i v těch státech, kde je dán převládající názor vyznačující se skepsí vůči odpovědnosti za zásah do obligačního práva. To vychází z pozice, že základem odpovědnosti by měly být jen kvalifikované zásahy.

Nejspornější otázkou ve všech srovnávaných právních rádech je to, zda základem odpovědnosti má být „pouhý“ vědomý zásah do cizího obligačního práva; nejistota, která ohledně této otázky v Rakousku panuje, se vine též jako červená niť všemi srovnávanými právními řády. Spektrum sahá od těch států, kde takováto odpovědnost je akceptována (Španělsko, Itálie, Rakousko), přes státy, v nichž je tato odpovědnost diskutována se sporným výsledkem (Francie, USA, Anglie, Nizozemsko) až ke státům, v nichž vůči obecné odpovědnosti za úmysl je zastáváno velmi skeptické mínění (Švýcarsko a s určitými výjimkami i Německo).

⁶⁰ OSSER, H. – SCHÖNNENBERGER, W. *Schweizerischen Obligationenrecht*. Art. 41 OR, marg. č. 15 an.

⁶¹ GROSSEN, J. M. La responsabilité du tiers complice del la violation d'un contract. In: *Festgabe für Wilhelm Schönenberger zum 70. Geburtstag am 21. September 1968*. Freiburg: Universitätsverlag, 1968, s. 121 an.; MÜLLER, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungen als Delikt im Sinne von OR 41 Abs. 2*. Zürich: Schulthess, 1975.

⁶² VAN BOOM, W. H. In: VAN BOOM, W. H. – KOZIOL, H. – WITTING, C. A. (eds). *Pure Economic Loss*, marg. č. 40.

⁶³ HARTKAMP, A. *Verbintenisrecht III-De verbintenes uit de wet*. 10. vydání. 1998, s. 51; citováno podle VAN BOOM, W. H. In: VAN BOOM, W. H. – KOZIOL, H. – WITTING, C. A. (eds). *Pure Economic Loss*, marg. č. 40.

⁶⁴ *Ibidem*.

⁶⁵ FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 103; srov. též KOZIOL, H. *Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte*, s. 174 an.; zejména s. 181; DULLINGER, S. *Bankhaftung bei Mehrfachzession*, s. 601, 607. Z německé nauky viz GERNHUBER, J. *Das Schuldverhältnis. Begründung und Änderung, Pflichten und Strukturen, Drittwirkungen*, s. 39; SCHOPF, A. *Die Beteiligung an fremdem Vertragsbruch im BGB*, s. 52 an.

⁶⁶ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht, sv. II. 3*. vydání. 2018, A/2/208 an.; v Německu např. FABRICIUS, F. *Zur Dogmatik „des sonstigen Rechts“ gemäß § 823 Abs. 1 BGB*. *Archiv für die civilistische Praxis*. 1961, Vol. 160, s. 273, 290 an.

4. Možné právní základy nároků

4.1 Úvod

Ohledně protiprávnosti zásahu do cizích obligačních práv v Rakousku je třeba především vyjasnit, o která ustanovení může věřitel svůj škodní nárok opřít. V rakouském právním řádu neexistují, právě tak jako v Německu,⁶⁷ – odhlédnuto od zde nerozhodných trestně-právních ustanovení⁶⁸ – ochranné normy (§ 1311 věta druhá ABGB, § 823 odst. 2 BGB), ze kterých by bylo možné odvodit ochranu obligačních práv.⁶⁹ Jednota existuje jen potud, že nárok na náhradu existuje tehdy, zasahuje-li třetí osoba do cizího obligačního práva způsobem, jenž je v rozporu s dobrými mravy (§ 1295 odst. 2 ABGB,⁷⁰ § 826 BGB), (viz k tomu dále ad 4.2).⁷¹ V rakouské nauce je sporné, zda povinnost náhrady třetí osobou lze opřít též o obecnou klauzuli v § 1295 odst. 1 ABGB⁷² (viz k tomu dále ad 4.3).

4.2 Zásah do obligačního práva v rozporu s dobrými mravy (§ 1295 odst. 2 ABGB)

Věřitel může svůj nárok na náhradu v každém případě odůvodnit dle § 1295 odst. 2 ABGB, existuje-li předpoklad úmyslného poškození v rozporu s dobrými mravy. Základ a rozsah takové odpovědnosti jsou však sporné;⁷³ jednota však existuje ve výsledku v tom smyslu, že o odpovědnosti lze uvažovat jen v případě zvlášť kvalifikovaných zásahů; to odpovídá též vůli historického zákonodárce.⁷⁴ Tento názor lze použít i v případě nemravného zásahu do obligačního práva; zdá se tedy být logickým sankcionovat určité kvalifikované zásahy jako např. svádění k porušení smlouvy nebo záměrné osobování si postavení věřitele podle § 1295 odst. 2 ABGB.⁷⁵

Vědomé zasahování do cizího obligačního práva, jako například „pouhé“ vědomé využívání cizího porušení smlouvy, nepředstavuje naproti tomu zvlášť kvalifikovaný zásah, nýbrž pouhý hraniční případ, který je posuzován v různých právních rádech rozdílně.⁷⁶ Odpovědnost podle § 1295 odst. 2 ABGB tedy u této skupiny případů nepřichází v úvahu, protože jde o případy hraniční, u nichž se nemůže jednat o porušení „nejobecnějších principů“. Současně je však myslitelné, aby byla dána odpovědnost podle § 1295 odst. 1 ABGB.

⁶⁷ SCHAD, V. *Die Verleutung zum Vertragsbruch – eine unerlaubte Handlung?* Herbert Utz Verlag, 2010, s. 10; SCHOPF, A. *Die Beteiligung an fremdem Vertragsbruch im BGB*, s. 41.

⁶⁸ K tomu z německé perspektivy viz RAUSER, A. *Schadenersatz für vorsätzliche Eingriffe in fremde Vertragsbeziehungen. Eine vergleichende Untersuchung des englischen und deutschen Rechts*, s. 84 an.

⁶⁹ Proti MOHR, M. *Das absolute Schuldrecht*, s. 157, v případě § 1295 odst. 2 ABGB se nejedná o ochranný zákon ve prospěch cizích práv z pohledávky.

⁷⁰ V překladu: „I ten, kdo způsobí úmyslně škodu způsobem, který je v rozporu s dobrými mravy, je odpovědný, avšak stalo-li se tak při výkonu práva, odpovídá jen tehdy, jestliže výkon práva měl zřejmě za účel škodit druhému.“

⁷¹ WAGNER, E. In: SCHWIMANN, M. – KODEK, G. E. *ABGB*. 4. vydání, k § 1295, marg. č. 155 an.; KODEK, G. E. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 1295, marg. č. 83 s ohledem na návod k porušení smlouvy.

⁷² V překladu: „Každý je oprávněn požadovat od škůdce náhradu škody, kterou mu zaviněně způsobil; škoda mohla být způsobena porušením smluvní povinnosti nebo ve vztahu ke smlouvě.“

⁷³ Srov. popis u FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 196 an.

⁷⁴ KAROLLUS, M. *Funktion und Dogmatik der Haftung aus Schutzgesetzverletzung: Zugleich ein Beitrag zur Deliktssystem des ABGB und zur Haftung für casus mixtus*, 1992, s. 30; v překladu: „Nová skutková podstata by měla vyjasnit, že i rozpor s nejobecnějšími principy zakládá delikt ní protiprávnost.“

⁷⁵ Srov. k tomu již informace v pozn. 9 a 10.

⁷⁶ Srov. srovnávací pasáž v kapitole 3 výše.

4.3 Protiprávní zásah do obligačního práva (§ 1295 odst. 1 ABGB)

Odpovědnost v případech, které zkoumáme (za vědomý zásah do obligačního práva k nemovitosti), je myslitelná jen tehdy, lze-li nárok na náhradu podřadit pod obecnou klauzuli § 1295 odst. 1 ABGB. To, že obligační právo je (též) chráněno podle tohoto ustanovení, odpovídá dnes převládajícímu názoru⁷⁷ v rakouské nauce a má svůj původ v ústřední tezi habilitační práce Koziola, který se vymezil vůči tehdy existujícímu „dogmatu“⁷⁸ o relativitě obligačního práva. Z právního řádu lze totiž dovodit, že obligační právo v určitých skupinách případů vykazuje podle § 1295 odst. 1 ABGB bezprostřední účinky vůči třetím osobám.⁷⁹ Naproti tomu menšinové mínění zastává ještě dnes názor, že zásah do cizího obligačního práva může být dán jen tehdy, je-li dáno nemravné působení škody podle § 1295 odst. 2 ABGB.⁸⁰

Tento spor je jen výrazem podstatně hlubší kontroverze o základní struktuře rakouského práva na náhradu škody.⁸¹ Jde o otázku, zda se v případě § 1295 odst. 1 ABGB jedná o „velkou“ obecnou delikt ní klauzuli,⁸² podle které – za existence odpovídajících předpokladů – může být poskytnuta ochrana také jiným než absolutním právům (např. obligačním právům), anebo zda toto ustanovení má být naopak vykládáno podle vzoru § 823 odst. 1 BGB⁸³ tak, že podle něj požívají ochranu výlučně v tomto ustanovení vyjmenované absolutní statky a práva.⁸⁴ Odpovědnost z důvodu zásahu do obligačního práva – nebo z důvodu porušení jiných, nikoliv absolutních práv – by pak bylo v tomto případě myslitelné pouze podle § 1295 odst. 2 ABGB (§ 826 BGB).

Podle zde zastávaného názoru je zapotřebí respektovat převládající názor, a to, že nárok na náhradu může být založen v zásadě též na § 1295 odst. 1 ABGB. Ten⁸⁵ je – podle svého znění⁸⁶ a úmyslu historického zákonodárce⁸⁷ – koncipován jako velká obecná klauzule

⁷⁷ Srov. jen přehled názorů u RUMMEL, P. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *ABGB*, k § 859, marg. č. 63 an.; WIEBE, A. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds.) *ABGB – ON*, k § 859, marg. č. 35.

⁷⁸ KOZIOL, H. *Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte*, 136.

⁷⁹ *Ibidem*, s. 84 an., 135 an.

⁸⁰ WAGNER, E. In: SCHWIMANN, M. – KODEK, G. E. *ABGB*, k § 1295, marg. č. 155 an.; KRAMER, A. – SCHWIMANN, M. *Buchbesprechung. Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte von dr. Helmut Koziol. Österreichische Juristen-Zeitung*. 1968, s. 195 an.; REISCHAUER, R. *Reform des Schadenersatzrechts? In: REISCHAUER, R. – SPIELBÜCHLER, K. – WELSER, R. (eds.) Reform des Schadenersatzrecht II. zum Entwurf einer Arbeitsgruppe*. 2006, s. 23, 32 an.; HOLZNER, Ch. *Zur Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte durch den Erwerber im angemerkenen Rang*. In: APATHY, P. *Festschrift für Helmut Koziol zum 70. Geburtstag*, s. 684 an. a 693.

⁸¹ K tomu podrobně KAROLLUS, M. *Funktion und Dogmatik der Haftung aus Schutzgesetzverletzung: Zugleich ein Beitrag zur Deliktssystem des ABGB und zur Haftung für casus mixtus*, s. 25 an. Srov. na existující souvislost FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 85 an.

⁸² K tomu obecně KOZIOL, H. *Generalnorm und Einzeltatbestände als Systeme der Verschuldenshaftung: Unterschiede und Angleichungsmöglichkeiten. Zeitschrift für europäisches Privatrecht*. 1995, s. 359; KÖTZ, H. – WAGNER, G. *Deliktsrecht*. 13. vydání. Wahlen, 2016, marg. č. 17 an., s. 94; KATZENMEIER, Ch. *Zur neueren dogmengeschichtlichen Entwicklung der Deliktsrechtatbestände. Archiv für die civilistische Praxis*. 2003, Vol. 203, Iss. 1, s. 79, 100 an.

⁸³ V překladu: „Ten, kdo úmyslně nebo v nedbalosti protiprávně naruší život, tělo, zdraví, svobodu, vlastnictví nebo jiné právo jiného, je povinen jinému poskytnout náhradu z toho vzniklé škody.“

⁸⁴ WELSER, R. *Vertretung ohne Vollmacht. Zugleich ein Beitrag zur Lehre von der culpa in contrahendo*. Wien: Manz, 1970, s. 45 an.; WELSER, R. *Haftung für Rat, Auskunft und Gutachten*. Wien: Manz, 1983, s. 12 an.; srov. též OSTHEIM, R. *Zur Haftung für culpa in contrahendo bei grundloser Ablehnung des Vertragsabschlusses. Juristische Blätter*. 1980, s. 570, 575; BYDLINSKI, F. *Schadenersatz wegen materiellrechtswidrigen Fahrenshandlungen. Juristische Blätter*. 1986, s. 626, 631 an.

⁸⁵ Druhý odst. § 1295 ABGB byl kodifikován teprve v roce 1916 v rámci 3. dílčí novely ABGB.

⁸⁶ To je zřejmé již z formulace, že každý je oprávněn požadovat od škůdce náhradu škody, § 1295 odst. 1 ABGB je formulován podle svého znění otevřeným způsobem; ustanovení je zapotřebí konkretizovat podle hodnocení celého právního řádu, srov. KODEK, G. E. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds.) *ABGB – ON*, k § 1294 marg. č. 6.

upravující právo náhrady škody,⁸⁸ jak tomu je ve vícero kodifikacích z doby osvícenství.⁸⁹ Nárok na náhradu není podle dikce tohoto ustanovení omezen na porušení určitých práv a právních statků: „protiprávnost, jež je základem § 1295 ABGB, nebyla historicky – v protikladu k později vzniklému § 823 odst. 1 BGB – omezena na zvlášť chráněný katalog právních statků“.⁹⁰ Na tomto historickém chápání tohoto ustanovení se ani pozdějšími reformami, zejména 3. dílčí novelou ABGB, ničeho nezměnilo.⁹¹

Je proto třeba respektovat ten názor, podle kterého je v zásadě možné v rámci § 1295 odst. 1 ABGB sankcionovat prostřednictvím náhrady škody též zásahy do jiných, nikoliv nutně absolutně chráněných práv a právních statků, a to za předpokladu, že lze z právního řádu dovodit jejich protiprávnost.⁹² To však neznamená, že každé způsobení škody vede k nároku na její náhradu; předpoklady odpovědnosti, zejména protiprávnost, je třeba dovozovat z právního řádu jako celku.⁹³

5. Dvě protichůdná chápání obligace

5.1 Úvod

Je otázkou, jaké zásahy do obligačního práva lze kvalifikovat jako protiprávní. Na tuto otázku nelze snadno odpovědět, protože zákonodárce nezakotvil žádnou výslovnou úpravu protiprávnosti zásahu do cizích obligačních práv. Nauka a judikatura se proto pokoušejí, částečně za použití jednotlivých ustanovení, dovodit závěry ohledně rozsahu této odpovědnosti. Tato ustanovení nejsou však jednoznačná, a proto ohledně působnosti odpovědnosti se setkáváme se značně rozdílnými koncepcemi; chybějící právní úprava je také rozhodujícím důvodem pro to, že judikatura se několikrát změnila a umožnila též, aby se mohly v nauce vytvořit zcela protichůdné názory.

Jeden názor (viz 5.2 níže) chápe obligaci jako pouhé relativní právo. V případě zásahu do něj pak vzniklá majetková újma má požívat delikttní ochranu jen v případě závažných zásahů, zpravidla při nemravném poškozování, tedy jen podle § 1295 odst. 2 ABGB. Protichůdný názor (viz 5.3 níže) chápe obligační právo naproti tomu jako právní postavení

⁸⁷ KAROLLUS, M. *Funktion und Dogmatik der Haftung aus Schutzgesetzverletzung: Zugleich ein Beitrag zur Deliktssystem des ABGB und zur Haftung für casus mixtus*, s. 5.

⁸⁸ Srov. KODEK, G. E. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 1294 marg. č. 6; v překladu „Centrální základ odpovědnosti delikttního práva v ABGB je generální klauzule v § 1295 odst. 1, která na rozdíl od § 823 odst. 1 BGB není omezena na povinnost péče na ochranu absolutních práv (statků).“

⁸⁹ KAROLLUS, M. *Funktion und Dogmatik der Haftung aus Schutzgesetzverletzung: Zugleich ein Beitrag zur Deliktssystem des ABGB und zur Haftung für casus mixtus*, s. 25 an., zejména 41 an.; KOZIOL, H. *Generalnorm und Einzeltatbestände als Systeme der Verschuldenshaftung: Unterschiede und Angleichungsmöglichkeiten*, s. 359 an.; KATZENMEIER, Ch. *Zur neueren dogmengeschichtlichen Entwicklung der Deliktsrechtatbestände*, s. 79, 100 an.

⁹⁰ KAROLLUS, M. *Funktion und Dogmatik der Haftung aus Schutzgesetzverletzung: Zugleich ein Beitrag zur Deliktssystem des ABGB und zur Haftung für casus mixtus*, s. 5.

⁹¹ *Ibidem*, s. 30 an.

⁹² KOZIOL, H. *Zur Haftung wegen Fahrlässiger Anstiftung durch Auskünfte. Juristische Blätter*. 1988, s. 409; KAROLLUS, M. *Funktion und Dogmatik der Haftung aus Schutzgesetzverletzung: Zugleich ein Beitrag zur Deliktssystem des ABGB und zur Haftung für casus mixtus*, s. 49 an.; REISCHAUER, R. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *ABGB, § 1294 marg. č. 16*; PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 228; FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 92.

⁹³ KODEK, G. E. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 1294, marg. č. 6; REISCHAUER, R. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *ABGB, k § 1294, marg. č. 16*; KAROLLUS, M. *Funktion und Dogmatik der Haftung aus Schutzgesetzverletzung: Zugleich ein Beitrag zur Deliktssystem des ABGB und zur Haftung für casus mixtus*, s. 37 an.; KOZIOL, H. *Grundfragen des Schadenersatzrechts*. 2010, marg. č. 6/1 an.

uznávané právním řádem, což ospravedlňuje, aby obligačnímu právu byla poskytována v deliktním právním systému rozšířená ochrana.

5.2 Obligační právo jako relativní právo

Odpůrci rozšířené odpovědnosti vycházejí z toho, že se jedná jen o obligační právo,⁹⁴ jehož porušení může vést k odpovědnosti jenom ve zvláštních výjimečných případech.⁹⁵ Rozšířená odpovědnost by zastiňovala rozdíl mezi absolutními a relativními právy. V tomto smyslu uvádí např. Dullinger následující: „*podle našeho právního řádu mají obligační práva pouze relativní účinky. Věřiteli je zavázán pouze jeho dlužník. Osoby, které se neúčastní závazkového právního vztahu, nemusejí brát žádné ohledy na cizí obligační práva. To je platná zásada, na které je třeba podle mého mínění bezvýhradně trvat.*“⁹⁶

Reischauer uvádí: „*Obligační práva jsou – jaká to moudrost – relativní práva.*“ Rysy absolutního práva by vyšly najevo jen potud, pokud se jedná o jejich postavení. „*Vyjdeme-li z toho, že nikdo není povinen zásadně respektovat cizí relativní práva, pak – odhlédneme-li od nemravného poškozování – zásadně neexistuje nárok na náhradu škody vůči škůdci.*“ Podobným způsobem argumentuje i Holzner: „*Nakonec je třeba konstatovat, že obligační právo prvního kupujícího jako pouhé majetkové právo nepožívá v žádném případě ochrany vůči založení konkurenčního obligačního práva jen z toho důvodu, že druhý kupující o tom věděl, nebo mohl vědět z pouhého, posílení prostřednictvím držby.*“⁹⁷

Zčásti je argumentováno také tak, že pro rozšířenou odpovědnost neexistuje žádný zákonný podklad. Jak již bylo uvedeno, je částečně zastáván názor, že takový nárok na náhradu byl pouze „vynalezen“,⁹⁸ ale nelze jej dovést ze zákona,⁹⁹ a je neslučitelný s § 431 a 440 ABGB¹⁰⁰ nebo jej přinejmenším nelze odůvodnit cestou podřazení pod kategorii věcných práv.¹⁰¹ Nadto existuje názor, že rozšířená odpovědnost nemůže obstát z hlediska hodnotového. V této souvislosti se např. Dullinger staví proti odpovědnosti bez znalosti cizího obligačního práva: „*Protože čím více se rozšiřuje ochrana obligačního práva, tím větší bude povinnost péče, která musí být v obchodním styku dodržována a tím větší bude omezení svobody jednání v hospodářském styku. Proto by byly povinnosti zkoumání, ukládané třetím osobám na základě doktríny Schilchera a Holzera, nepřijatelné.*“¹⁰²

⁹⁴ HOLZNER, Ch. Zur Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte durch den Erwerber im angemerkten Rang. In: APATHY, P. *Festschrift für Helmut Koziol zum 70. Geburtstag*, s. 684 an., 693; REISCHAUER, R. In: REISCHAUER, R. – SPIELBÜCHLER, K. – WELSER, R. (eds). *Reform des Schadenersatzrecht II. zum Entwurf einer Arbeitsgruppe*, s. 33 an.; DULLINGER, S. *Bankhaftung bei Mehrfachzession*, s. 601, 607.

⁹⁵ HOLZNER, Ch. Zur Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte durch den Erwerber im angemerkten Rang. In: APATHY, P. *Festschrift für Helmut Koziol zum 70. Geburtstag*, s. 693.

⁹⁶ DULLINGER, S. *Bankhaftung bei Mehrfachzession*, s. 601, 606.

⁹⁷ HOLZNER, Ch. Zur Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte durch den Erwerber im angemerkten Rang. In: APATHY, P. *Festschrift für Helmut Koziol zum 70. Geburtstag*, s. 693.

⁹⁸ KERSCHNER, F. Die lex-lata-Grenze: Zentrales Element des gewaltenteilenden Rechtsstaates oder bloße Chimäre? *Gesetzesbindung und ABGB*. In: FENYVES, A. – KERSCHNER, F. – VONKILCH, A. (eds). *200 Jahre ABGB. Evolution einer Kodifikation*. Verlag Österreich, 2012, s. 119, 125; srov. Však též WAGNER, E. In: *Klang Kommentar zum ABGB*, k § 430 ABGB, marg. č. 6 („duchaplné nálezy“, které neodpovídají právnímu stavu).

⁹⁹ HOLZNER, Ch. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *ABGB*, k § 431 ABGB, marg. č. 28.

¹⁰⁰ KRAMER, A. – SCHWIMANN, M. *Buchbesprechung. Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte von dr. Helmut Koziol*, s. 195, 196, kteří vycházejí z toho, že zákonodárce v § 430 a 440 ABGB předvídal taxativní úpravu dvojího zcizení.

¹⁰¹ HOLZNER, Ch. In: RUMMEL, P. – LUKAS, M. *ABGB*, k § 431 ABGB, marg. č. 28: „*Přece jen, chtěli-li (z důvodů, které nejsou zřejmé) připsat význam fyzické tržbě, nejde zde o věcné právo.*“

¹⁰² DULLINGER, S. *Bankhaftung bei Mehrfachzession*, s. 601, 607.

5.3 Obligační právo jako zvlášť chráněné právní postavení

Opačný názor chápe obligační právo v návaznosti na novější práce Koziola¹⁰³ jako právní pozici, která v majetku věřitele zaujímá zvláštní postavení a je v něm konkretizována a ohraničena, a proto může být pro třetí osobu v konkrétním případě (jednoduše) rozpoznatelná. Tyto zvláštnosti by odůvodňovaly poskytnout obligačnímu právu ochranu deliktním právem, která přesahuje korektiv spočívající v dobrých mravech podle § 1295 odst. 1 ABGB, a to alespoň v případě vědomého zásahu do cizího obligačního práva.

Slovy Koziola: „*Pro věřitele představuje právo vůči dlužníku již existující součást majetku. Právní řád uznává zájem věřitele k této majetkové hodnotě, což vyplývá z toho, že přiznává věřiteli právo na žalobu proti dlužníku a možnost nuceného prosazení. Každá součást majetku, která náleží určitému subjektu, zásadně zasluhuje ochranu proti porušením, neboť uznává-li právní řád určitý zájem, neexistuje důvod dovolit třetím osobám jeho porušení, ledaže zájem na zásahu má vyšší hodnotu. Jednalo by se o neúčelný postup, jestliže by právnímu subjektu byla nejprve přiznána určitá majetková hodnota, avšak současně by bylo dovoleno, aby třetí osoby porušovaly jeho zájmy.*“¹⁰⁴

Aby byla zajištěna ochrana této zvlášť chráněné právní pozici, musela by být třetí osoba povinna k náhradě škody, pokud by při znalosti cizího obligačního práva zmařila jeho splnění.¹⁰⁵ Založení odpovědnosti bude dáno zejména tam, kde dojde k poskytnutí předmětu plnění při znalosti cizího obligačního práva. Ten, kdo usiluje o získání plnění, o kterém ví, že smluvně patří někomu jinému, musí vědět, že neplněním třetí osobě je tato poškozena a plněním jemu samému je on „obohacen“. Tvrdit, že na tom není nic protiprávního, znamená dát přednost právu silnějšího a rychlejšího na úkor toho, jenž ve své činnosti v obchodním styku respektuje práva třetích do té míry, v jaké je respektovat může, aniž by musel být neúměrně pečlivý. Tento názor neomezuje svobodu rozhodování neúměrným způsobem, protože od každého lze očekávat respektování cizích smluv, pokud mu jsou známy.¹⁰⁶

6. Vlastní názor¹⁰⁷

6.1 Obligační právo v „meziprostoru“ mezi vlastnictvím a pouhou majetkovou újmou

Rozhodující otázka zní, odkud lze dovodit protiprávnost zásahu do cizích obligačních práv. V této souvislosti je nesporné, že rozsah odpovědnosti je zjistitelný výkladem.¹⁰⁸ Rakouský právní řád však neobsahuje žádnou právní normu, která by výslovně a komplexně upravovala zásah do obligačního práva.¹⁰⁹ Odůvodnění protiprávnosti musí proto nutně spočívat na širším pojetí, při zohlednění veškerých (psaných i nepsaných) hodnot.

¹⁰³ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht II*, 2. vydání. 1984, s. 45 an.; KOZIOL, H. *Rechtswidrigkeit, bewegliches System und Rechtsangleichung. Juristische Blätter*. 1998, s. 619; KOZIOL, H. *Grundfragen des Schadenersatzrechts*, marg. č. 6/59; KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht II*, A/2/105 an. K těmto názorům viz FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 155 an.

¹⁰⁴ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht II*, s. 45.

¹⁰⁵ K tomu a následujícímu viz LINDINGER, Ch. *Der Rechtsschutz von Vertriebssystemen gegenüber Aussenseitern*, s. 694, 699 an. Podrobně k tomu FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 195 an., zejména s. 200 an.

¹⁰⁶ LINDINGER, Ch. *Der Rechtsschutz von Vertriebssystemen gegenüber Aussenseitern*, s. 694, 700.

¹⁰⁷ Podrobně k tomu FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 195 an., zejména 200 an.

¹⁰⁸ KOZIOL, H. *Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte*, s. 140.

¹⁰⁹ § 86 GewO 1859 sankcionuje „jen“ návod pomocných pracovních sil k porušení smlouvy a využití tohoto vztahu.

Nárok na náhradu může existovat v zásadě jen tehdy, jestliže třetí osoba naplňuje svým jednáním určitou skutkovou podstatu a poruší objektivní povinnosti péče.¹¹⁰ To znamená nutnost specifikovat mezi existujícími povinnostmi péče ty, jež se týkají cizích obligačních práv. Převládající názor (po právu) vychází – velmi obecně řečeno – v návaznosti na F. Bydlinského a H. Koziola z velmi komplexního hodnocení zájmů: při něm je zvažován zájem věřitele na integritě jeho pohledávky na straně jedné a zájem třetího na zachování svobody jeho jednání v právním styku.¹¹¹

V této souvislosti je třeba především konstatovat, že různým právním statkům náleží v deliktním právu různý rozsah ochrany.¹¹² Rozsah ochrany právního statku se určuje v prvé řadě podle jeho postavení v systému deliktněprávní ochrany,¹¹³ doplňujícími kritérii k upřesnění rozsahu ochrany jsou zejména hodnota právního statku, respektive potřeba ochrany poškozeného, zřejmost, závažnost a předvídatelnost hrozícího zásahu, sklon škůdce k nebezpečnému jednání a zájem škůdce na zachování obecné svobody jednání.¹¹⁴

V tomto smyslu jsou např. život, zdraví a základní osobnostní práva komplexně chráněna, zatímco – na druhém konci právnědeliktčního spektra – imateriální zájmy požívají jenom velmi omezené ochrany.¹¹⁵

V našem kontextu je rozhodující oblast ochrany majetkových zájmů, kam obligační práva nesporně spadají.¹¹⁶ Sem přísluší především rozsáhlá ochrana věcným právům; vedle porušení vlastnického práva¹¹⁷ je v této souvislosti třeba myslet i na zaviněné zásahy do omezených věcných práv (tzv. práv k věci cizí).¹¹⁸ Protože se jedná o absolutně chráněné právní statky, odpovídá třetí osoba zpravidla již za každý zaviněný zásah,¹¹⁹ přičemž ovšem povinnost péče může být v každém jednotlivém případě rozdílná¹²⁰, a tudíž nikoliv každý zásah – zejména do okrajových oblastí – vede vždy k povinnosti náhrady.¹²¹ Na druhém konci spektra majetkových zájmů se nacházejí zásahy způsobující pouhou majetkovou újmu. I když definice a vymezení jsou zčásti sporné,¹²² jedná se zde podle rozšířeného názoru o majetkové újmy, které nemají svůj původ v poškození absolutního práva.¹²³

¹¹⁰ PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 222 an.

¹¹¹ BYDLINSKI, F. *Schadensrecht und Arbeitskampf. Zeitschrift für öffentliches recht.* 1958, Vol. 59, No. IX, s. 518, 531; KOZIOL, H. *Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte*, s. 137; KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht II.* 2. vydání, s. 45; PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 225 an.; LINDINGER, Ch. *Der Rechtsschutz von Vertriebssystemen gegenüber Aussenseitern*, s. 694, 698 an.

¹¹² KOZIOL, H. *Rechtswidrigkeit, bewegliches System und Rechtsangleichung*, s. 619, 624 an.; PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 224 an.

¹¹³ KOZIOL, H. *Rechtswidrigkeit, bewegliches System und Rechtsangleichung*, s. 619, 624 an.; KARNER, E. In: *Kurzkommentar zum ABGB (KBB)*. 5. vydání, k § 1294, marg. č. 4; PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 224 an.

¹¹⁴ KARNER, E. In: *Kurzkommentar zum ABGB (KBB)*. 5. vydání, k § 1294, marg. č. 4; PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 224 an.

¹¹⁵ KOZIOL, H. *Rechtswidrigkeit, bewegliches System und Rechtsangleichung*, s. 619, 625.

¹¹⁶ KOZIOL, H. *Grundfragen des Schadenersatzrechts*, marg. č. 6/59.

¹¹⁷ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht II.* 3. vydání, A/2/125 an.

¹¹⁸ *Ibidem*.

¹¹⁹ Srov. ale rozlišování, které činí KOZIOL, H., *ibidem*, A/2/125 an.

¹²⁰ *Ibidem*, A/2/129 an., podle kterého v okrajových oblastech existují pouze omezené „ochranné dvory“ v případě porušení vlastnického práva.

¹²¹ *Ibidem*, A/2/127.

¹²² Srov. diskusi ohledně pojmu prosté majetkové škody u VAN BOOM, W. H. In: VAN BOOM, W. H. – KOZIOL, H. – WITTING, C. A. (eds). *Pure Economic Loss*, marg. č. 5 an.

¹²³ Velmi instruktivně postupují PERNER, S. – SPITZER, M. – KODEK, G. E. *Bürgerliches Recht*. 5. vydání. 2016, s. 313: „Každá majetková škoda, která nevznikla poškozením absolutně chráněného právního statku, je nazývána „prostou majetkovou škodou.“

Při této klasifikaci chráněných právních statků v deliktním právu se obligační právo nachází jaksí v „meziprostoru“ mezi vlastnictvím a pouhou majetkovou újmou: je čímsi „méně“ než plnoprávným vlastnictvím, současně však čímsi „více“ než pouhou majetkovou újmou. Rozsah odpovědnosti je proto třeba určit zejména cestou systematického zohlednění oblastí ochrany těchto (jistým způsobem hraničních) právních statků.

Pouhá majetková újma je v rakouském deliktním právu chráněna řadou způsobů, např. jako smluvní poměr¹²⁴ nebo jiný zvláštní vztah,¹²⁵ jako např. vztah k blízké osobě na základě struktury právnícké osoby,¹²⁶ nebo procesní právní vztah¹²⁷ a vedle toho jde také o případy smlouvy s ochranným účinkem ve prospěch třetích osob¹²⁸ (nebo podle některých: v případě porušení objektivních povinností péče¹²⁹), v případě rozporu s dobrými mravy¹³⁰ a podle šířícího se názoru také již tehdy, jestliže zájmy třetího je třeba hodnotit jako podstatně méně významné a třetí vědomě směřuje ke škodlivému následku.¹³¹ Kromě toho se též diskutuje náhrada v případech tzv. přetržení kabelu (s následkem přerušení dodávky energie)¹³² nebo v případech nedůvodných varování před škodou.¹³³ V každém případě existuje odpovědnost v případě existence ochranné normy, která je určena (také) k ochraně zasaženého majetkového zájmu.¹³⁴

S ohledem na tuto rozsáhlou ochranu pouhých majetkových zájmů se zdá, že názory v tom smyslu, že obligační právo může být chráněno pouze v případě zvlášť kvalifikovaných zásahů (tedy v případě rozporu s dobrými mravy), jsou málo přesvědčivé. Tento názor dostatečně nereflektuje vývoj, k němuž došlo v oblasti náhrady pouhých majetkových újem v posledních desetiletích. Takový názor by současně vedl k tomu, že obligační právo by ve výsledku požívalo dokonce nižší míry ochrany než pouhá majetková újma, což není slučitelné s myšlenkou diferencované ochrany právních statků. Tato myšlenka mluví pro akceptování odpovědnosti v případě vědomého zásahu do cizích obligačních práv.

6.2 Výslovná ustanovení rakouského právního řádu

Shora uvedený závěr lze opřít též o výslovná ustanovení rakouského právního řádu, totiž na jedné straně o § 86 živnostenského nařízení (GewO) z roku 1859, stejně jako na druhé straně o § 1500 ABGB.

Ustanovení § 86 GewO, živnostenského řádu, z roku 1859¹³⁵ je ustanovení živnostenského a pracovního práva, které zakazuje zaměstnavateli přetahování zaměstnanců pro-

¹²⁴ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht* II. 3. vydání, A/2/104.

¹²⁵ *Ibidem*, A/2/105 an.

¹²⁶ BURTSCHER, B. *Haftung bei Multiorganschaft*. Disertační práce. WU, 2018.

¹²⁷ K možným ospravedlněním zvláštního právního vztahu viz FIDLER, P. *Schadenersatz und Prozessführung. Grundlagen und System einer Haftung von Prozessparteien*. 2014, s. 195 an.; GEROLDINGER, A. *Der mutwillige Rechtsstreit. Schadenersatzansprüche der Parteien wegen materiellen rechtswidrige Prozesierung*. Wien: Manz, 2017, s. 528 an.

¹²⁸ 5 Ob 262/01t; 10 Ob 88/11f; 1 Ob 35/12 x; 8 Ob 105/13 v.

¹²⁹ KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht* II, 3. vydání, marg. č. 18/40 a KOZIOL, H. *Österreichisches Haftpflichtrecht* II. 2. vydání, s. 86; WELSER, R. *Haftung für Rat, Auskunft und Gutachten*, s. 86 an.; KOZIOL, H. – WELSER, R. – KLETEČKA, A. *Bürgerliches Recht* II. 14. vydání, marg. č. 653, 1523. K tomu též např. rozhodnutí 7 Ob 513/96.

¹³⁰ KODEK, G. E. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 1294, marg. č. 11.

¹³¹ *Ibidem*.

¹³² PICKER, E. *Deliktrechtliche Eigentumsschutz bei Störung der Energieversorgung? Die Stromkabel-fälle als Prüfstein des modernen Deliktsrechts*. In: APATHY, P. *Festschrift für Helmut Koziol zum 70. Geburtstag*, s. 813.

¹³³ Tento problém nejnověji řeší SCHIMA, B. *Haftung für unbegründete Schutzrechtswarnungen*. Disertační práce. Universität Wien, 2018.

¹³⁴ KODEK, G. E. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 1294, marg. č. 11.

střednictvím navádění k porušení smlouvy a jeho vědomého využívání. Zákonodárce 19. století reagoval tímto ustanovením na nedostatek kvalifikovaných pracovníků v procesu industrializace.¹³⁶ Z toho lze dovodit, že v každém případě nedostatku zdrojů nemůže být ze strany třetích osob za účelem získání „postrádaného statku“ vědomě zasahováno do smluvních obligačních práv. To platí podle mínění zákonodárce dokonce i v oblasti vztahů mezi podnikateli (B2B), ačkoliv by zde mohlo být argumentováno tak, že mezi podnikateli může být připuštěna vyšší míra soutěže a konkurence.

Tento názor je relevantní právě u situace, kterou se zde zabýváme. V případě zaměstnanců budou zpravidla existovat ještě další zaměstnanci, kteří mohou plnit požadované úkoly. V případě nemovitostí se jedná naproti tomu o individuálně určené věci, na nichž má oprávněný z obligačního práva zpravidla zvláštní zájem: oprávněný ze služebnosti je například zainteresován jen na užívání služebného pozemku, a nikoliv na užívání nějaké jiné nemovitosti. Manžel s bytovou potřebou chce bydlet jenom v bytě manželů, a nikoliv v nějakém jiném bytě.

Tento závěr je posilován též historickým výkladem § 1500 ABGB. V tomto případě se jedná o ustanovení z oblasti vydržení a promlčení, které stanoví, že mimoknihovní vydržitel práva má být chráněn vůči každému nabyvateli ve „zlé víře“; proti dobrověrnému¹³⁷ nabyvateli (za úplatu) se však neprosadí.¹³⁸ Úprava je projevem negativního principu publicity: co není vloženo, nemůže být dobrověrnému nabyvateli na újmu.¹³⁹ Podle převládající nauky¹⁴⁰ a judikatury¹⁴¹ se odpovídá již v případě lehké nedbalosti. Měřítka péče se řídí konkrétními okolnostmi právního styku.¹⁴²

Podle nyní převládajícího (a správného) názoru má skutečně vydržení mimoknihovní (věcné) účinky, což se projevuje též účinky vůči třetím osobám; redaktoři ABGB však chtěli vydržení přisuzovat pouze obligačně právní účinky.¹⁴³ Zde se pak nachází základ souvislosti s naší situací:¹⁴⁴ jestliže třetí osoba musí respektovat podle představ

¹³⁵ „Jestliže pomocný dělník ukončí pracovní poměr bez právního důvodu (§ 82 a 101), odpovídá za jí způsobenou škodu podle § 1162a občanského zákoníku též ten živnostník, který jej svedl k porušení smlouvy nebo využil toho, že místo řádného ukončení pracovního poměru jej přiměl k jinému řešení, o němž věděl, že je protiprávní.“ K tomu FRÖSSEL, A. *Beeinträchtigung*, s. 162 an. a 210 an.

¹³⁶ CHALOUPEK, G. – LEHNER, D. – MATIS, H. – SANDGRUBER, R. *Österreichische Industriegeschichte I*. Wien: Verlag Carl Ueberreuter, 2003, s. 125; WIMMER, A. W. *Staatliche Wirtschafts- und Sozialpolitik im Spiegel des Gewerberechts: von der Gewerbeordnung 1859 zu den Dewo-Novellen 1883 a 1885*. 2011, s. 62: „S postupující industrializací habsburské monarchie vznikl chronický nedostatek kvalifikovaných pracovních sil. Především kvalifikovaní dělníci se nemusí obávat bídy, zcela naopak jsou se značným úsilím a vysokými platovými nabídkami odlákáváni zejména zahraničními podniky.“

¹³⁷ Judikatura omezuje ochranu dobré víry podle § 1500 ABGB na úplatného nabyvatele: 6 Ob 189/02a; 5 Ob 35/06 t; opačné stanovisko zastává převládající nauka: BYDLINSKI, M. In: RUMMEL, P. *ABGB*. 3. vydání k § 1500, marg. č. 1; HOYER, A. *Erwerb dinglicher Rechte im Vertrauen auf dem Grundbuchstand nur endgeltlich?* In: *Festschrift Rudolf Welsler zum 65. Geburtstag*. Wien: Manz, 2004, s. 295 an.; KODEK, G. E. In: KODEK, G. E. *Grundbuchsrecht*. 2. vydání, k § 63 GBG, marg. č. 10; GUSSENLEITNER-HELM, K. In: *Klang Kommentar zum ABGB*, k § 1500 ABGB, marg. č. 9.

¹³⁸ PERNER, S. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 1500, marg. č. 1; MADER, P. – JANISCH, S. In: SCHWIMANN, M. – KODEK, G. E. *ABGB*, k § 1500, marg. č. 1; BYDLINSKI, M. In: RUMMEL, P. *ABGB*. 3. vydání, k § 1500, marg. č. 1; DEHN, W. In: *Kurzkommentar zum ABGB (KBB)*. 5. vydání, k § 1500, marg. č. 1; GUSSENLEITNER-HELM, K. In: *Klang Kommentar zum ABGB*, marg. č. 3 k § 1500, ABGB, marg. č. 2.

¹³⁹ Srov. KARNER, E. *Gutgläubiger Mobiliärerwerb. Zum Spannungsverhältnis von Bestandschutz und Verkehrsinteressen*. Wien, 2006, s. 396 an.; 402 an.; KODEK, G. In: *Klang Kommentar zum ABGB*. 3. vydání, § 326, marg. č. 11 an.; GUSSENLEITNER-HELM, K. In: *Klang Kommentar zum ABGB*. 3. vydání, k § 1500 ABGB, marg. č. 14.

¹⁴⁰ 143. 5 Ob 563/93; 10 Ob 291/99 p; PERNER, S. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 1500, marg. č. 8.

¹⁴¹ 7 Ob 560/94; 6 Ob 88/03 i; 2 Ob 171/14 g.

¹⁴² 5 Ob 563/93; 10 Ob 291/99 p; PERNER, S. In: KLETEČKA, A. – SCHAUER, M. (eds). *ABGB – ON*, k § 1500, marg. č. 8.

¹⁴³ K tomu HOFMEISTER, H. *Grundsätze der Liegenschaftserwerb in der österreichischen Privatrechtsentwicklung seit dem 18. Jahrhundert*, s. 72 an.

¹⁴⁴ FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 69 an., 209 an.

historického zákonodárce obligační nárok vydrževšího držitele na zápis proti zapsanému vlastníku, pak se jeví jen logickým, že musí být stejně respektován i obligační nárok oprávněného, a to přinejmenším pokud takový oprávněný byl třetí osobě znám.¹⁴⁵ Toto posouzení v případě oprávněného z obligačního práva (např. u nezapsaného kupujícího nemovitosti nebo u oprávněného ze služebnosti) je ještě důvodnější, protože taková osoba nemusí svoje nabytí napravovat „oklikou“ cestou vydržení.

Ve výsledku tak mluví lepší argumenty pro to, aby byla akceptována odpovědnost také v případě vědomého zasahování do cizího obligačního práva. V souladu s Pletzerem¹⁴⁶ je třeba vyjít z toho, že zpravidla postačuje již pozitivní znalost protichůdného obligačního práva k tomu, aby bylo možno založit odpovědnost, protože třetí osoba nemůže bez indicie opaku vycházet z toho, že se oprávněný vzdal svého práva. Něco jiného platí pouze v případě nezapsaného předkupního práva, protože zde není jisté, že oprávněný z předkupního práva toto právo též skutečně vykonal.¹⁴⁷

Závěr

Existuje shoda na tom, že věcněprávní charakteristika určitých statků (heslo: zásada intabulace) musí být v určitých situacích korigována prostředky náhrady škody. Sporný přitom je rozsah této korektury; mnozí navrhují připustit korekturu jen ve výjimečných případech (rozpor s dobrými mravy, svádění k porušení smlouvy), jiní ji navrhují již v případě vědomého zásahu do známých práv.

Za těmito názory stojí různé koncepce obligačního práva (zvlášť chráněné právní postavení versus pouhé relativní právo), s nimiž jsou ovšem spojena též různá hodnocení zájmů: zastánci rozšířené odpovědnosti zdůrazňují princip důvěry a tvrdí, že třetí osoba, která zasahuje do známého obligačního práva, není hodna ochrany. Zastánci umírněné odpovědnosti naproti tomu zdůrazňují svobodu jednání třetí osoby v právním styku a nebezpečí rozšíření odpovědnosti. Oba přístupy jsou na pozadí rakouského právního řádu samozřejmě myslitelné; podle názoru zastávaného v tomto příspěvku však lepší argumenty (systém diferencované ochrany právních statků a zohlednění § 1500 ABGB a 86 GewO z roku 1859) mluví pro odpovědnost již v případě vědomého zásahu do cizích obligačních práv k nemovitostem.

¹⁴⁵ Ibidem, s. 69 an., 209 an.

¹⁴⁶ PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 244 an.

¹⁴⁷ FRÖSSEL, A. *Die Beeinträchtigung fremder Forderungsrechte an Liegenschaften*, s. 250 an.; PLETZER, R. *Doppelveräußerung und Forderungseingriff*, s. 244; 1 Ob 503/95; 3 Ob 193/17 d.

Liability for Intentional Interferences with Contractual Rights Relating to Real Estate Property

Andreas FrösseI

Abstract: This article examines the violation of third-party claims in the Austrian law of damages, specifically regarding real estate property. The central question is whether a person becomes liable for intentionally interfering with contractual rights when acquiring real estate property. In order to answer this question, I first discuss typical cases and give an overview on the topic from a comparative point of view. Then, I show that there are two conflicting opinions in the literature: The first argues that contractual rights are specifically protected legal positions within the financial assets of the creditor and that these are concrete and delimitable and therefore protected under § 1295 para 1 ABGB in case of intentional interference. The second argues that the contractual right is only a relative position, equal to mere financial interests, and is therefore only protected against particularly severe interference, especially when the tortfeasor acts *contra bonus mores*. Finally, I argue that the concept of a differentiated protection of legal interests and positive norms within the Austrian legal order support the first of the two opinions.

Key words: tort law, comparative tort law, Austrian tort law, intentional interferences with contractual rights, inducing breach of contract, contracts in tort law, real estate property, protection of financials, liability for acts *contra bonus mores*